

“Titiriteros” al Matarranya

El mític grup de titelles de Binéfar van actuar en català a les viles de Vall-de-roures i Beseit.

Taula del Sénia

Aquesta Mancomunitat ha rebut importants ajuts estatals per assentar la població.

Dover a Alcanyís

Els components d'aquest grup base van visitar la Llar de Gent Gran on es va fer el seu darrer vídeo.

LA FRANJA

Alta Ribagorça
Baixa Ribagorça
Llitera
Baix Cinca
Matarranya

Revista de les Comarques Catalanoparlants d'Aragó

2,30 €

Any 9 • núm. 74 • La Franja, març de 2008

Graduats en català

JOSÉ DIAZ
Carmen Martínez, Directora General d'Educació lliurant el títol de Nivell B als alumnes de l'IES Sender

EDITA:

ICF Iniciativa Cultural de FranjaC/ Pla, 4, 44610 Calaceit, Tel. 978 85 15 21
Associació Cultural del Matarranya
Consells Locals de la Franja
Institut d'Estudis del Baix Cinca-IEA
Centre d'Estudis Ribagorçans (CeRib)

DIRECTOR:

Màrio Sasot
msasote@yahoo.es

GESTIÓ I ADMINISTRACIÓ:

Hipòlit Solé

CAP DE REDACCIÓ I

MAQUETACIÓ GRÀFICA:

Isabel Calaf • T. 661 470 457
tempsdefranja@telefonica.net

COORDINACIÓ DE COMARQUES:

Marta Canales

CONSELL DE REDACCIÓ:

Antoni Bengochea, José Miguel
Gràcia, Artur Quintana, Lluís
Rajadell i Carles Sancho
(el Matarranya).Jaume Casas i Damià Torrent (el
Baix Cinca).Carles Barrull, Glòria Francino i
Josefina Motis (la Llitera i la
Ribagorça).

Carne Messeguer (PPCC).

FOTOGRAFIA:

Pep Labat, Sidrid Schmidt Von der
Twer i Ricard Solana

OPINIÓ:

Susanna Barquín, Esteve Betrià,
Tomàs Bosque, Josep A. Carrégal,
Miquel Estaña, Quim Gibert, Marc
Martí, Joaquim Montclús, Francesc
Ricart, Carles Sancho, Ramon Sistac,
NATXO Sorolla, i Carles Terès.

SUBSCRIPCIONS I PUBLICITAT:

978 85 15 21

IMPRESSIÓ I PRODUCCIÓ:

Gràfiques del Matarranya, SL
grafiques@matarranya.com

DIPÒSIT LEGAL: TE-88/2000

ISSN: 1695-7709

EN VENDA A:

Albelda

Estanc Conchita

Calaceit

Papereria Abàs

El Torricó

Llibreria Pilarín

Fraga

Llibreria Badia i Llibreria Cabrera

Girona

Llibreria Les Voltes

Lleida

Llibreria de la Generalitat

Mequinensa

Papereria González

Reus

Llibreria Gaudí

Saldí

Llibreria Panadés i Llibreria Sorolla

Saragossa

Papeleria Germinal. C/ Sepulcro, 21

Tamarit

Estanc Patrito

Tortosa

Llibreria El Temple

Vall-de-roures

Llibreria Serret

RTVA: La Radio i la Televisió de tots?

Sorpren enormement que, ara que ja fa un parell de mesos, Aragón Televisión censurés a un ciutadà ribagorçà per a parlar en públic en català perquè, segons la cadena no l'entendrien la immensa majoria d'aragonesos, la seva cap de continguts, Elisabeth López, s'està pensant molt seriosament que l'aragonès tinga espais dins de la programació del seu canal. Un cop més lo greuge comparatiu clama al cel i a la terra.

I tot això malgrat les declaracions d'intencions del responsables de l'ens manifestades a reunions amb tècnics i responsables polítics del govern aragonès de «mostrar en els seus mitjans la realitat lingüística aragonesa».

Els catalanoparlants a l'Aragó som el triple que els aragonesòfons, els premis, llibres i col·lectius, també i les darreres dades sociolingüístiques aporten un ús social del 70% de la població que entén i utilitza el català a la Franja, però això no són motius prou convincents per a un ens públic que teòricament hauria de ser de tot l'Aragó.

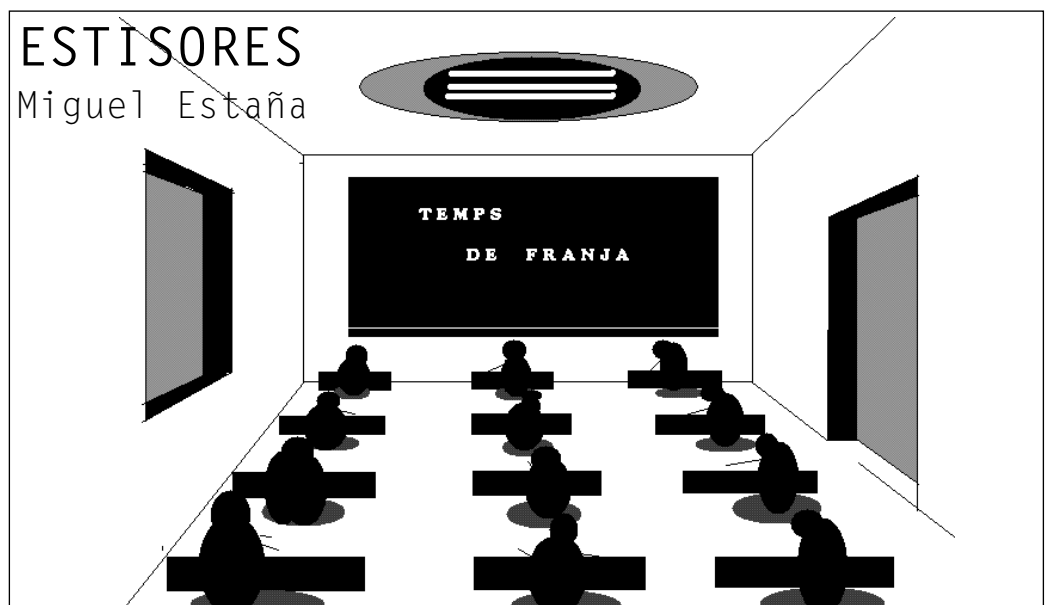
No és estrany que dins, d'eix ambient monolingüe no mancat d'intransigència, es troben en la seua salsa professionals com una càmera de tv, que decidí «apagar» i desmuntar el seu aparell durant la firma conjunta del Patronat de l'Arxiu de la Corona d'Aragó, quan el president Iglesias passà a pronunciar el seu discurs en català.

Pel que es veu, poc els importa als despatxos de l'Actur, si la seua entitat representa o no la voluntat de tots i totes els aragonesos i aragoneses o sols la d'uns i unes que vénen a la Franja amb els clixés urbanites prefabricats a la capital de l'Ebre. Ara bé, aquesta situació de fer arraconar la llengua catalana o de fer actes on aquesta és només un trist testimoni de la seua riquesa a l'Aragó, no és una excepció de la Ràdio i la Televisió públiques aragoneses, és la mateixa política que utilitzen els diferents grups

polítics representats a les Corts d'Aragó: començant per un PP contrari a la Llei de Llengües, d'un IU que ara no vol Llei de Llengües perquè pot resultar molt costosa, i ara sí; d'una CHA que aposta oficialment i valentament pel trilingüisme, però que a la hora de la veritat, dins de les comarques afectades, sols contempla als fablans oblidant-se de la resta; d'un PAR-PSOE que des de fa nou anys que governen prometen una legislació que encara no arriba, tot i que Aragó incompleix d'una manera reiterada la Carta europea de les Llengües aprovada el 1992 pel Parlament europeu i ratificada el 2002 pel Parlament Espanyol; i les ordres emanades de l'article 7 de l'actual Estatut d'Autonomia. Sembla que la política del executiu aragonès busca acontentar a tothom, especialment a Saragossa i contentant a Saragossa s'oblida de la resta d'Aragó i especialment de la Franja.

Però aquesta situació no és una excepció de la política o dels mitjans de comunicació aragonesos, que es consideren prou pluralistes amb l'esment de la també oblidada i ignorada fabla. Aquesta ha estat una constant dels actes aragonesos, és a dir, aragonesòfons, que no vol dir d'Aragó, on el trilingüisme i la pluralitat lingüística i la defensa del català sols es reafirmen quant beneficien als interessos aragonesòfons o fablans, i tot i així, el català es mostra a Saragossa sota mínims.

Potser és comprensible que a Aragón Televisión tinga por de la qualitat de TV3 i Catalunya Ràdio i així s'oblidi un cop més de la llengua catalana de la Franja; que els polítics aragonesos, pensant amb els lleons de Madrid o amb l'Expo de Saragossa s'obliden de les llengües i de la Franja. El que és incomprendible que mai hi haja institucions aragoneses i sobretot aragonesòfones que defensen la llengua catalana a Saragossa, Osca i a Terol, tant com els diferents col·lectius catalanoparlants fan una vegada sí i un altra també.

s u m a r i

salutació del director

El passat dia 12 va hi haver un acte emotiu a Fraga. Va ser el lliurament de diplomes de reconeixement del nivell B de català als alumnes de la Franja que havien estudiat aquesta matèria als seus centres de Primària i Secundària.

I va ser emotiu perquè, per primera vegada, després de més de vint anys d'ensenyament del català a les nostres comarques, aquest esforç suplementari d'alumnes, pares i professors i la iniciativa continuada de l'administració, es va veure recompensat amb el reconeixement oficial. També va ser emocionant la participació i el protagonisme dels estudiants, amb una lectura d'un relat, una exposició de paraules, los cartells dels Premis Desperta ferro! I la magnífica interpretació dels xiquets de la Coral del Col·legi Públic de Vall-de-roures.

Però també algunes dades allí presents eren molt preocupants. Dels 168 alumnes «diplomats» no n'hi havia cap del Matarranya, on no s'ha pogut garantir la completa continuïtat d'estudis de català a cap estudiant. Això vol dir que queda molt per fer i que és imprescindible una Llei de Llengües que garanteixi de veritat l'ensenyament del Català a tots los alumnes que ho desitgen. I per a això el sistema educatiu ha de ser flexible a favor dels alumnes i inflexible davant les persones o les normatives que retallen els seus drets.

Màrio Sasot

cartes dels lectors

Només una anècdota per explicar als nêts

Fa uns anys el pintor Guinovart exposava a Fraga els seus darrers treballs inspirats en els desastres de la guerra de l'Irak. Poc abans del moment de la inauguració oficial, que havia de comptar amb la presència de l'artista, una col·leta de gent, entre la qual em comptava jo mateixa, sabedors de la sensibilitat del pintor pel tema lingüístic i pressentint que pel científicament conegut fenomen de la pressió ambiental l'acte es desenvoluparia en castellà, vam presentar-nos a la sala d'art en qüestió i vam abordar el pintor demanant-li que, quan li donessin la paraula, tingués l'amabilitat d'expressar-se en català (perquè la llengua pròpia de Fraga sovint era bandejada dels actes públics, etc.)

Arribat el moment, el senyor Guinovart va respondre molt amablement en castellà a la persona que, com era previsible, l'havia introduït en castellà, i va continuar amb tota naturalitat explicant-se en català. Gràcies, Guinovart!

Marieta de l'ull viu
Fraga (el Baix Cinca)

Benvingut Mr. Marshal!

Des de que es va anunciar a bombo i «pelotazo» la invasió extraterrestre de «Gran Scala» als Monegres no he deixat de veure certs paral·lelismes entre el Sr. Biel i Pepe Isbert: Apunteu tot el que necessiteu, n'hi haurà de sobres per a tothom! Pel que es veu, aquest any es va avançar considerablement el Nadal i amb ell, els Sants Innocents. Si hi ha alguna cosa que caracteritza aquest *engendre* és la seua desmesura. Al costat de tants casinos, discoteques, hipòdroms, Sodoma i Gomorra semblen un

campament d'estiu escolta. El que sí que és cert és que produeix uns efectes paranormals immediats: l'amenaça climàtica ha desaparegut o reduïda al mínim per l'escàs fum produït per alguna testeta malpensada; on no hi havia aigua ni per a fer orxata, ara brolla abundantment. Tanta, que passejar en gòndola, jugarem al golf, gaudirem d'un parc aquàtic i qui sap potser fins i tot el pingüí emperador tingue allí el seu propi part temàtic. Ara bé, entre tanta horterada, no estaria de més que dediquessin un parc al terror, respectant l'autòcton i reproduint en cartró pedra les nostres institucions públiques amb els nostres il·lusionats *jerifaltes* i els seus crèduls votants (amb l'honrosa excepció d'IU). Què volen que els diga? A mi, comentaris del tipus «aquest govern no funciona com a tal, sinó com una empresa privada» o «no importa si la llei del joc no ho permet, es canvia i ja està» (poderós cavaller...!) em fan sentir pànic.

J. López

Caixafum

És indignant que «La Caixa» inverteixi en l'obertura d'un Caixafòrum a Madrid i que, en contra de la lògica lingüística, tingui postergat el català a les seves oficines de Tamarit de Llitera i Fraga.

En una ocasió que vaig demanar la versió en català d'un díptic informatiu a la sucursal fragatina, casualment aquest i la resta de papers fets en la nostra llengua s'els havien acabat.

N'hi ha que a Madrid es fan perdonar la vida enterrant milions i a la Franja de Ponent menyspreen els catalanoparlants, és a dir, la població autòctona.

Amb tanta ferum...

Quim Gibert
(Fraga)

2

Editorial

3

Salutació del director
Cartes dels lectors

4

El Matarranya

7

El Baix Cinca

10

Entrevista

Antoni Arrufat, president
de la Diputació de Terol

12

La Llitera i la Ribagorça

15

Tema del mes

16

Aragó

17

Gent de Franja

18

Països Catalans

19

Opinió:

Les primeres jornades
lingüístiques d'Andorra i el
balanç de la Fira de Frankfurt
per al sector literari andorrà

La Vall del Tormo obre el primer Centre de Visitants sobre la ruta dels íbers al Baix Aragó

■ Carles Sancho

L'ESMOLET

Classes d'història, identitats

L'altre dia, la meua filla gran va venir de l'institut indignada contra el rei en Jaume. Jo sempre l'havia tingut per un gran rei, que expandí la corona cap al sud i mar enllà. Estranyat, vaig preguntar-li què havia fet, per merèixer els seus retrets. «Per la seua culpa no tenim eixida al mar!». Potser sí que havia llegit alguna cosa a l'*Heraldo* sobre el tema, però ho havia atribuït a la caverna dels «aragonesos-que refermen-la-seua-identitat-negant-la-de-Catalunya». Però ara la «caverna» havia entrat a casa de la mà d'una de les millors professores de l'institut. Això em va fer reflexionar sobre el paper de la història, que com sap tothom, s'interpreta segons les pròpies afinitats. Però em va colpir molt més el «tenim» de la meua filla. Era l'evidència que està creixent dins una identitat diferent de la meua, dins d'un «nosaltres» que no és ben bé el meu. I és que, malgrat els quinze anys que duc en aquesta terra, la majoria del meu entorn és culturalment català. La ràdio, la TV, els llibres, l'idioma... tot segueix igual, sense que cap frontera «autonòmica» ho impedeixi. Però els professors —els bons i els mediocres— vénen del territori *Heraldo*, *COPE*, *SER* i *TVE1-A3-T5*. En fi. Espero que la llavor que els pares deixem en els fills tingui alguna importància en la seua formació com a persones. Si més no que els faci tenir un punt de vista diferent del que impera en aquest nostre Aragó d'ànima castellana.

Carles Terès

Centre de visitants de la Ruta dels Íbers a la Vall del Tormo

El Centre de Visitants de la Ruta dels Íbers al Baix Aragó a la Vall del Tormo es troba situat a la Plaça Major, en la planta baixa de la nova Casa la Vila. És el primer Centre de Visitants que s'ha obert a la comarca del Matarranya des del mes de novembre i el segon de tota la Ruta dels Íbers després del d'Oliete. El de la Vall del Tormo està dedicat a l'arquitectura i a l'aristocràcia ibèrica.

El centre consta de set espais interpretatius amb audiovisuals, murals informatius, reproduccions... El primer espai serveix de presentació de la Ruta dels Íbers al Baix Aragó: localització dels centres de visitants i dels jaciments que en formen part i la temàtica ibèrica a la que s'han dedicat dels diferents centres. Pertanyen a aquest projecte un total de quatre comarques i dotze poblacions: Azaila del

Bajo Martín, Oliete, Alloza i Andorra d'Andorra-Cuencas Mineras, Foz-Calanda, Alcorisa i Alcanyís del Baix Aragó, Casp del Baix Aragó-Casp i Calaceit, Massalió, Queretes i la Vall del Tormo del Matarranya. A la nostra comarca el centre de Massalió estarà dedicat als orígens i evolució del poblament ibèric, el de Calaceit a l'arqueòleg Joan Cabré, a la vivenda tradicional, la indumentària i etnologia ibèrica i el de Queretes a la llengua i alfabet ibèric. Els altres espais estan dedicats als dos jaciments ibèrics més importants excavats i restaurats dins del terme municipal de la Vall del Tormo: la Torre Cremada i Los Trullets que ha estat traduït erròniament per Tossal Montañés. Un dels espais més sorprenents del Centre de Visitants és una recreació teòrica de la planta baixa de la casa-torre dels Trullets de secció circular on es

pot observar el teler, la porta d'accés, la cuina, els molins de mà de moldre gra, dos motllos de pedra per a fondre metalls, recipients de ceràmica, el banc... L'últim espai és una sala audiovisual amb un reportatge sobre el nucli de població, l'entorn, el riu Matarranya, la Via Verda de la Val de Zafán a Tortosa que passa dins del terme municipal i els jaciments ibèrics. Tota la part baixa de Centre de Visitants està decorada amb dibuixos copiats de les ceràmiques ibèriques excavades.

Al Centre de Visitants també es poden comprar llibres, principalment, d'arqueologia de la Ruta dels Íbers al Baix Aragó i es donen gratuïtament tríptics dels primers jaciments restaurats que pertanyen a aquest projecte: Torre Cremada i Trullets a la Vall del Tormo i El Cabo a Andorra i El Palomar a Oliete.

La Llengua, patrimoni de tots

Defensar el català a l'Aragó no és anar a favor o en contra de cap partit polític. La llengua pròpia de la Franja és patrimoni de tots i, per tant, no pot ser objecte de disputa partidista. Conec aragonesos de tots els colors polítics que són parlants de català i no se n'amaguen. És cert que alguns l'anomenen amb algun altre nom, però ho fan per desconeixement o per inèrcia. L'idioma és part de la nostra manera de ser, com tenir els ulls marrons o dur els cognoms de la família. Que els pares vulguen que els seus fills sàpiguen escriure en la llengua pròpia no és de dretes ni d'esquerres: és natural. És injust negar-los, als fills, l'opció de ser competents en la llengua de casa. Hi ha qui argumenta que «això nostre no s'escriu, no cal ensenyar-ho a l'escola». Avui dia aquest raonament és clarament obsolet: l'analfabetisme ja és història i tenim accés a gran quantitat d'informació. No es pot pretendre que una llengua sobreviude amb dignitat si la deixem exclusivament en l'àmbit domèstic. A més, està demostrat que ser competent en el propi idioma millora el rendiment escolar i facilita el coneixement d'altres llengües. Tot plegat em porta a pensar que els que estan en contra de l'ensenyament del català a l'Aragó no són de dreta ni d'esquerra, sinó defensors de la ignorància i enemics del nostre patrimoni. Amb quin objectiu?

Carles Terès

La CHE licita els projectes de les basses de la Vall de Beltran i la Vall de la Figuera

■ Redacció

El Ministeri de Medi Ambient, a través de la Confederació Hidrogràfica de l'Ebre, ha licitat la redacció de dos projectes per a les basses laterals del riu Matarranya, a Massalió (Terol). Les denominades basses de la Val la Figuera i de la Val de Beltran es van recollir en el dictamen de la ponència de la Comissió de l'Aigua d'Aragó sobre la regulació de la Conca del Matarranya. La redacció d'aquests projectes té un termini d'execució de vuit mesos i un pressupost de licitació de prop de 300.000 euros (149.997 euros cadascun dels projectes) que seran aportats pel govern d'Espanya. Segons els acords de la Comissió de l'Aigua d'Aragó

Tram del riu Matarranya on estan projectades les basses

respecte al Matarranya, aquestes basses tindran 1 hm. de capacitat cadascuna, encara que es concretarà una vegada estiga redactat el projecte. Les obres tenen com objectiu cobrir les necessitats actuals i futures del regadiu, proveïment i drets

de concessió, usos industrials, cabal ecològic i futures activitats recreatives. Les actuacions segueixen les línies del Programa AGOA (Actuacions per a la Gestió i Utilització de l'Aigua) del Govern d'Espanya i el Ministeri de Medi ambient.

Els municipis de la Taula del Sénia, beneficiats per ajuts a la reindustrialització

■ Josep Puche

Membres de la taula presidencial durant l'acte de presentació del conveni

Beseit va ser escenari el passat 14 de febrer de la presentació del Conveni de Reindustrialització subscrit pel Ministeri d'Indústria, Turisme i Comerç (MITYC) amb la Mancomunitat de Municipis de la Taula del Sénia, a la qual pertanyen Beseit, Pena-roja de Tastavins i Vall-de-roures a la província de Terol, juntament amb poblacions de Castelló i Tarragona que formen un total

aproximat de 110.000 habitants. El conveni, signat per afavorir la industrialització de zones rurals i costaneres, suposa una línia d'ajuts públics que sumen gairebé 8 milions d'euros, 1.091.546 € per a ajuntaments i institucions públiques i 6.843.657 € en crèdits sense interès per a petites i mitjanes empreses amb activitat industrial. La presentació de l'acord la van presidir el director gene-

ral de Desenvolupament Industrial del MITYC, Jesús Candil, i el president de la Mancomunitat Taula del Sénia i alcalde de Beseit, Albert Moragrega. Candil va destacar la voluntat continuïsta del Ministeri –explicitada pels ministres actual, Joan Clos, i anterior, José Montilla– amb les aportacions per a la reindustrialització dels municipis de la Taula. Des de 2006 i amb les previsions de 2008, els ajuts suposen inversions superiors als 13 milions d'euros i 55 beneficiaris, entre institucions públiques i empreses. Per la seua banda, Moragrega va agrair una col·laboració ministerial que «ajudarà decisivament a la continuïtat de les petites empreses i afavorirà l'assentament permanent de població a zones tradicionalment castigades per l'èxode a nuclis urbans».

L'ARGADELL Transgènics

Per internet corre la següent pregunta, creus que el canvi climàtic canviarà la nostra forma de vida? És evident que a mig i llarg termini l'alteració del temps pot influir a la constant provocació humana amb resultats catastròfics. Però vull centrar l'atenció en una altra qüestió també inquietant i preocupant: els transgènics. Sempre són objecte de polèmica i no n'espero res de bo. Donem suficient garantia a la salut humana i al medi ambient? Quina classe de protecció tenim? Podem adduir la lluita contra la fam al Tercer Món per justificar la seua implantació mentre en altres llocs han colgat i/o cremen les collites per mantindre el preu de mercat, un comportament que, en qualsevol cas, és contradictori, ridícul i absurd i només alguns ho aprofiten en benefici propi. Els arguments dels que defensen als transgènics no em donen confiança. La llista de coses que es creuen innòcues i no ho són s'allarga. I tot va a la cadena alimentària. Productes procedents d'un organisme modificat genèticament tenen un risc, i per tant, poden comportar, innecessàriament, conseqüències nefastes per a l'equilibri natural i la seua població.

L'agricultura ecològica s'ha fet sempre i s'ha de lluitar per fer-la viable; és un sacrifici romàntic que val la pena incentivar més. Està en joc el futur del nostre planeta, cosa que a molts això ni fu ni fa, i la UE, els EE.UU, l'ONU, l'OMS, el FMI i tots els que hi són i per haver, haurien de ser receptius i assessorar-se en organitzacions com Greenpeace per anar bé, o si voleu, per anar millor.

Juli Micolau

Greu crisi ramadera al Matarranya

■ Carles Sancho

JOAQUIN ARRUFAT

Ramat d'ovelles a la Torre del Compte

L'increment molt considerable dels preus dels cereals durant els últims mesos que encareix el pinso que utilitzen els ramaders per alimentar els seus animals, la pujada de les hipoteques i els tipus d'interès que han contractat alguns productors i, finalment, l'alliberació del mercat ramader, on les grans empreses poden comprar i vendre allà on més interessa, buscant el major benefici, en una economia global sense límits ni fronteres, ha dut als ramaders del Matarranya, que no han vist augmentar el preu de la carn i els derivats de la mateixa manera, a una situació de crisi econòmica, la més gran que ha patit el sector al llarg de la seua història i que si aquesta puja de preus dura molt de temps, tancar les explotacions serà l'única eixida possible. Un sector, el ramader, prioritari a la nostra comarca i que ha impulsat amb molt d'esforç i dedicació una sèrie d'infraestructures que s'hi relacionen i que donen faena a molta gent. Si aquest sector falla, darre-hi van tots. El Grup d'Empreses Arcoiris, l'Escorxador Comarcal de Vall-de-roures i l'empresa Virgen de la Fuente, són d'entre els macroprojectes ramaders els més destacats i els que han creat més llocs de treball directes o indirectes i que han ajudat a dinamitzar la nostra economia. És urgent que des del govern s'adoptin mesures ràpides per ajudar els productors de

carn com podia ser línies de crèdits tous a través de l'Instituto de Crédito Oficial com es comentava amb la visita que havia fet recentment el president del govern a Terol i que tingué notícia de la greu crisi ramadera. Però se n'han de buscar més, moltes més, per ajudar a remuntar la greu situació de la nostra economia. Si la crisi continua, les nostres viles, que ja pateixen des de fa molt de temps el problema de la despoblació, aquest s'aguditzarà i molts dels nostres pobles hauran de tancar definitivament les portes. L'agricultura i el turis-

me són activitats econòmiques complementàries i interessants però clarament són insuficients per a mantenir la població en el medi rural.

Si la nostra comarca era una de les pioneres del creixement econòmic de la província de Terol i, moltes vegades, un referent i un model a seguir, fruit de l'esforç dels seus habitants que havien aconseguit aixecar a poc a poc un sector tan important per a les nostres economies com el ramader i una sèrie d'indústries transformadores de la carn, ara no se li poden tallar de cop les ales. S'han de buscar solucions i minimitzar tot el que siga possible aquesta crisi econòmica.

En un magnífic volum *GUCO, 25 aniversari*, publicat el 2004, els autors del treball ens descobreixen, amb tota mena de detalls, el gegant complex d'indústria alimentària aixecat en aquests 25 llargs anys al Matarranya en el sector de la ramaderia a través de l'associació i cooperació entre els productors. No ens agradaria tancar ara de manera tràgica la continuació d'aquest il·lusionant volum.

Estudiants de la Franja reben el certificat de Nivell B de català

■ **Jaume Casas**

Cent vuitanta-sis alumnes del Baix Cinca i la Llitera van rebre el títol de nivell intermedi de català, que han obtingut en acabar l'educació secundària i que, per primera vegada, convalida automàticament la Generalitat de Catalunya, sense necessitat de superar l'examen que convoca la seva Secretaria de Política Lingüística. És la primera promoció d'alumnes aragonesos que es beneficia, d'aquesta manera, de l'acord de col·laboració que el Govern d'Aragó i la Generalitat van signar l'any 2003, i que va donar pas a una ordre de gener del 2007 per la qual, l'executiu català convalida i reconeix als alumnes d'instituts de la Franja que han cursat l'assignatura de català durant tota l'ESO i un mínim de quatre cursos de primària, el mateix títol que als alumnes de la seva comunitat i amb plena vigència en tots els territoris de parla catalana. Els alumnes que van rebre els seus títols són estudiants dels IES Baix Cinca i Ramón J. Sender de Fraga, de la secció de l'IES Baix Cinca de Fraga a Mequinensa, de l'IES La Llitera de Tamarit i del Col·legi Santa Ana de Fraga.

L'acte de lliurament d'aquests títols va tenir lloc a Fraga, i va estar presidit per la Directora General de Política Educativa Carmen Martínez Urtasun, qui va lliurar els títols juntament amb l'alcalde de Fraga, José Luis Moret i el conseller de cultura de la comarca del Baix Cinca, Miguel Luis Lapeña. Entre els assistents, a més de professors i familiars dels alumnes, destacava la presència de José Bada, qui va impulsar l'ensenyament de català en la dècada dels vuitanta com a conseller d'educació del Govern

Alumnes amb els certificats del Nivell B de català

d'Aragó.

Martínez Urtasun va recalcar que l'acte «bé pot qualificar-se d'històric, ja que culmina el procés d'implantació i normalització del català a l'escola, que es va iniciar amb la Declaració de Mequinensa del

1984, que tanta polèmica va provocar i que s'ha desenvolupat amb total normalitat».

La Directora General va assegurar que aquests títols «i el seu reconeixement és fruit de l'esforç dels professors i els alumnes de català, que venien demos-

trant el seu nivell en aquesta llengua en els exàmens als quals es presentaven. Per això, des de Catalunya se'ls reconeix ara aquests mèrits, amb un títol que a més els obre un futur laboral molt més ric». De tota manera, per a Carmen Martínez Urtasun el procés no acaba aquí, sinó que «seguim endavant per aconseguir el reconeixement d'un Aragó multilingüe i divers que ha de reflectir-se a les escoles, amb la plena normalització d'ensenyament de i en català, com llengua pròpia d'aquest territori i també de i en una llengua estrangera». En aquest sentit, va alabar les experiències de seccions bilingües, castellà-català i castellà-anglès, que s'han posat en marxa en centres de Fraga i de Tamarit de Llitera, i la possibilitat que s'estenguin a seccions trilingües, impartint-se assignatures en castellà, català i anglès, «que ens portarà a una societat més rica i que, espero que en poc temps, també es pugui obtenir i convalidar el nivell C de català».

PROTAGONISME DELS ALUMNES

A part de les intervencions dels responsables polítics i educatius, la jornada tingué un marcat protagonisme artístic i cultural per part dels alumnes. A l'entorn de la sala es van exposar els cartells dels Premis de Literatura Infantil i Juvenil «Desperta ferro!» dels últims 19 anys, aportats pel professor de Català de l'IES Llitera de Tamarit, Josep Lluís Seira.. Una de les premiades de la darrera edició, Laura Florentín, de l'IES Sender de Fraga, va llegir el seu relat guardonat, amb una temàtica molt arrelada a la realitat actuals dels joves, entre el silenci i l'admiració dels presents. I, com a colofó sublim d'aquesta trobada, la Coral del Col·legi Vicente Ferrer de Vall-de-roures, dirigida per la professora Margarita Celma, ens obsequià amb un grapat de belles cançons populars del Matarranya recollides pels mateixos estudiants dins de projecte d'Innovació i Investigació Educativa «Cantem Junts». Cançons arreplegades a pobles com Vall-de-roures, Beseit, Mont-roig, Pena-roja, Pla de Santa Maria, etc., algunes molt conegudes popularment com «La lluna, la pruna», «Lo senyor Ramon», etc., i altres amb un tast més local, com «La sabateta, l'espardanyeta», «Roda, roda Sant Miquel» o «Lo moixó de Montpelier».

Em quedo amb la transgressió

Com que segur que hi ha algú que no ho sap encara, ho faig públic: el desembre va nàixer la meua filla Clara. Reconec que sóc persona de costums, i per eixa raó i no cap altra les meues filles naixen el darrer mes de l'any. Ho faig públic per si de cas algú m'ha trobat a faltar.

Des de l'últim ababol, hi ha hagut massa notícies, i per això no sé quina vull comentar, si l'anunci de la inclusió del català a les escoles oficials d'idiomes d'Andalusia, si la projectada possibilitat d'estudiar la primària (i l'ESO també)? No puc assegurar-ho, no vaig sentir bé la notícia, estava massa bocabadada en català a Madrid, si la conversa amb una suposada funcionària que ha fet saltar fins i tot a la meua filla (la gran, vuit anys)... *Oooohhhh, mama, què mentiders! Si jo enguany faig mates en castellà!* (Tercer de primària, escola catalanista, Barcelona).

També podria escriure sobre els panells informatius que ha instal·lat a Fraga l'Ajuntament, i que descriuen peces artístiques en perfecte bilingüisme castellà-castellà... Esclar, és que així tothom ho entén!

Sabeu què? Em quedo amb la transgressió, el tema de la jornada que s'ha celebrat el febrer a Fraga. Si més no, és original anomenar transgressió al que abans s'hagués dit naturalitat: parlar en la teua llengua sense por d'ofendre a ningú. Com diu? Descortesia? Quina pell més fina que tenen alguns!

Susanna Barquín

I amb el somriure, la revolta

La transgressió de viure en català

■ Carme Messeguer

JESÚS MORENO

Organitzada per l'Institut d'Estudis del Baix Cinca i coordinada pel psicòleg i soci d'eixa entitat, Quim Gibert, el passat dissabte 23 de febrer (data de ressons fantasmagòrics), es va desenvolupar, al Palau Montcada de Fraga, la matinal titulada *I amb el somriure, la revolta*, dedicada a reflexionar sobre la licitud de la desobediència civil en una democràcia deficitària.

La inauguració de la jornada va córrer a càrrec de Susanna Barquín, presidenta de l'IEBC-IEA.

La periodista i escriptora Patrícia Gabancho, introduïda per Maria López Fontanals, responsable de la secció de patrimoni de l'IEBC-IEA, va reflexionar sobre creativitat i transgressió, i va posar sobre la taula la necessitat de disposar d'un imaginari cultural propi ja que, d'altra manera, va afirmar, l'imaginari és ocupat per una altra cultura. Va lamentar el triomf de la banalitat, que ens deixa orfes de referents i facilita la colonització.

Posteriorment, Alfons López Tena, vocal del Consell General del Poder Judicial, introduït pel jurista Juli Pallarol, va reflexionar, entre altres qüestions, sobre l'incompliment dels tractats internacionals per part de l'Estat espanyol. És el

cas de la Carta europea de les llengües minoritàries, que s'incompleix de manera reiterada a la zona catalanòfona d'Aragó, tal com va posar de manifest López Tena. A mode d'il·lustració, es va referir a l'informe negatiu del Consell d'Europa sobre el compliment d'aquest Tractat internacional que, va recordar, està incorporat al corpus legal espanyol, d'acord amb la Constitució.

Després d'una petita pausa, Judit Mulet, professora a l'IES Bajo Cinca de Fraga durant el període 1997-2007, va introduir la presentació del llibre *Elogi de la transgressió* (La Busca, 2007), que va comptar amb la presència d'un dels seus autors, el filòsof lleidatà Ramon Camats, i d'Àngel Velasco, coeditor de l'obra juntament amb Quim Gibert.

Finalment, el sociolingüista Natxo Sorolla, precedit de Pep Labat, sotsprésident de l'IEBC-IEA, va impartir la conferència «Una dècada sense dades demolingüístiques a la Franja», en què presentava els resultats relatius a la Franja de l'Enquesta d'usos lingüístics, realitzada conjuntament, l'any 2003, pels governs d'Aragó i Catalunya. Segons l'Enquesta, més del 90% de la població parla habitualment en català, tot i que només un 30% el sap

escriure, a més que l'ús majoritari que se'n fa en l'àmbit familiar es veu reduït en l'àmbit públic. Així i tot, fins a un 20% de la població catalano-parlant s'adreça en català a una persona desconeguda. Sorolla va destacar que la transmissió intergeneracional de la llengua està estabilitzada i que la denominació científica de la llengua («català») avança (20%).

El públic assistent va poder continuar el debat en el transcurs d'un cafè a què convidava el Casal Jaume I. A l'horabaixa, van poder passejar pels carrers de Fraga conduïts per la presidenta de l'Associació de Veïns i Amics del Casc Històric, Enriqueta González, que, amb els tradicionals «coberts» com a fil conductor, va anar repassant la història i la idiosincràsia de la localitat. Al tardet, amb el suport del Projecte d'animació a les escoles «Jesús Moncada» del Govern d'Aragó, el Casal Jaume I va acollir l'actuació del cantautor de Saidí Anton Abad, que va repassar la seua discografia més exitosa i va presentar algunes de les peces que inclourà el seu nou CD Llesques.

L'endemà, a Mequinensa, la Regidora de Cultura de la vila, Lourdes Ibarz, va acompanyar el grup a la descoberta del món de Jesús Moncada. La visita va incloure el passí de material audiovisual divers sobre l'autor de *Camí de Sirga*, comentaris in situ sobre la Mequinensa antiga i una vista panoràmica de l'aiguabarreig des del turó del castell.

L'assistència a tots els actes va ser nombrosa, amb participants vinguts tant de Fraga i comarca, com d'arreu de les terres de parla catalana.

Assemblea anual de socis de l'IEBC

L'Associació assumeix la pèrdua de subvencions per no renunciar a la defensa i ús de la llengua

■ D. Torrent

El diumenge 10 de febrer, es va celebrar l'Assemblea anual de socis de l'Institut d'Estudis del Baix Cinca (IEBC) al Palau Montcada de Fraga. La Junta d'aquesta entitat va presentar el balanç d'activitats i econòmic del 2007 i la previsió d'activitats i de pressupostos per a l'any 2008, que van ser aprovats per part dels socis. Alhora, es va ratificar la composició de la Junta.

Pel que fa a d'altres punts que van sorgir durant el matí, es va generar un cert debat sobre la negativa de la Comarca del Baix Cinca i de l'Ajuntament de Fraga a cursar la documentació que l'IEBC remet redactada en llengua catalana. L'estira-i-arronsa amb la Comarca data d'un parell d'anys, mentre que amb l'Ajuntament de Fraga s'ha originat amb la renovació del consistori en les passades eleccions

municipals. Això ha suposat la pèrdua d'una quantitat econòmica important i la renúncia momentània a algun dels projectes que l'IEBC tenia en cartera.

En aquest punt, l'Assemblea de socis va destacar que sempre s'ha mantingut una actitud de diàleg amb les administracions esmentades, i que l'entitat ha de continuar oferint aquesta línia. Tot i això, també es va refermar la prioritat de fer valdre els drets lingüístics i posar de manifest que la reivindicació d'una Llei de llengües respon a la demanda social. En aquest sentit, l'Assemblea va aprovar de fer pública aquesta situació discriminatòria respecte dels drets lingüístic, i fer-la arribar també al Justícia d'Aragó.

L'IEBC té previst, d'altra banda, iniciar una campanya informativa per donar a conèixer que, amb l'arribada de la

Televisió Digital Terrestre, hi ha el risc de perdre el senyal dels canals de TV3 i K3 si no s'habiliten les mesures tècniques oportunes, cosa que mos deixaria al marge de l'espai comunicatiu català i mos privaria d'uns canals de qualitat. Aquesta campanya es portarà a terme en coordinació amb la resta d'entitats que conformen la Iniciativa Cultu-

ral de la Franja.

Per últim, es va aprovar l'adhesió de l'IEBC-IEA a la Plataforma anti-Gran Scala, principalment perquè, es va argumentar, no es pensa que sigue una bona mesura per reactivar la comarca monegrina i es vol, en tot cas, que hi hague transparència en tots els moviments que s'estan produint al respecte.

ESTAMPES RIBERENQUES

Removent consciències

■ Quim Gibert

«Anar més enllà» és el significat literal del terme transgressió. No és un exercici exclusiu d'agitadors, alternatius, anarquistes... Qui més qui menys ha fet servir aquesta pràctica quan ho ha considerat una exigència moral. Les persones que transgredeixen davant d'un maltracte legal ho fan precisament perquè són responsables, sensibles, de pedra picada. Per contra, assumir passivament el maltracte serveix al maltractador de confirmació que ell actua correctament. Henry D. Thoreau (1817-1862), un dels pares de la desobediència civil, afirma que «qui accepta el mal sense protesta, de fet li dona suport».

En el decurs de la història, la transgressió ha estat una acció fundadora de nous drets, inclòs un dret tan humà com el de resistir davant d'una norma injusta. En aquest sentit, el no reconeixement dels drets lingüístics de la població autòctona de la Franja de Ponent ha esdevingut un dèficit democràtic preocupant.

Amb aquesta jornada us hem convidem tant a la reflexió com

a l'acció. Hannah Arendt (1906-1975), filòsofa alemanya d'origen jueu, sostenia que pensar ens impedeix ser crèduls i obedients: «no ens deixarem tan aviat convèncer per allò que tots diuen o per allò que dicten les modes o pels discursos oficials. Ens haurem tornat més atents cap allò particular, ens haurem allunyat de les creences comunes». Així doncs, pensar desmunta allò que molts diuen irreflexivament. Arendt també sostenia que ser lliure és actuar: «només pensar no ens fa lliures, perquè la llibertat es mostra en l'acció, en la intervenció en el món per fer aparèixer quelcom que prèviament no existia (...) fet que requereix la participació d'altres éssers humans».

És en aquest sentit que l'Institut d'Estudis del Baix Cinca va convocar a Fraga, a les 10 matí, del 23 de febrer de 2008, sota el títol *I amb el somriure, la revolta*, una jornada sobre la transgressió cívica amb ponències d'Alfons López Tena, vocal del Consell General del Poder Judicial, i Patrícia Gabancho, escriptora. El primer va parlar sobre Justícia i transgressió i la segona sobre Creativitat i transgressió. També va tenir lloc la presentació del llibre *Elogi de la transgressió* a cura d'Àngel Velasco i Ramon Camats, coautors, i la conferència *Una dècada sense dades demolingüístiques a la Franja. Novetats amb l'Enquesta d'Usos Lingüístics* a càrrec de Natxo Sorolla, sociolingüista.

Interrogar-se i moure's, amb coherència i raonaments, superant aquells límits que no ens deixen ser, és posar-se en camí.

Antonio Arrufat, alcalde de la Sorollera i president de la Diputació de T

«La Llei de Llengües no va tan depre

Antonio Arrufat, alcalde socialista de la Sorollera (el Baix Aragó), és el primer president catalanoparlant de la Diputació Provincial de Terol des dels temps de la II República. Encapçala un equip de govern PSOE-PAR on dos dels tres sotspresidents son també baixaragonesos. Considera que la Llei de Llengües eixirà endavant en aquesta legislatura, perquè «cal dignificar» la llengua que parlen una bona part dels habitants de Terol, que no per això deixen de ser «tan aragonesos com els altres».

Pregunta. Una de las novetats de la Diputació Provincial de Terol (DPT) després de les darreres eleccions locals ha estat la creació d'una àrea de

Desenvolupament Territorial molt vinculada amb les comarques. És un primer pas per buidar la Diputació?

Resposta. No, és una àrea per coordinar accions amb les comarques en matèries com turisme o acció social i evitar així la dispersió d'esforços. Volem crear, per exemple, una marca de turisme provincial, a l'igual que s'ha aconseguit respecte de la producció agroalimentària, on la marca Terol ven una imatge de qualitat. Volem fer el mateix amb el turisme. Es pot aconseguir una marca turística provincial, independentment de que també la tinguen el Matarranya o el Maestrat. De cara a la promoció de la província no podem dividir els esforços.

P. Comparteix allò que va

dir el vicepresident de la DGA, José Ángel Biel, al començament de la comercialització de que este procés acabaria consumint a les diputacions provincials?

R. No, ni molt menys. No és la intenció de cap de les tres diputacions aragoneses.

Són compatibles comarques desenvolupades i diputacions provincials. Les comarques gestionen competències que delega el Govern d'Aragó.

P. Vostè defensa la descentralització de la Diputació, sobretot respecte del Baix Aragó. Com afronta este procés?

R. La passada legislatura, la Diputació va fer gestions per comprar un edifici d'interès patrimonial que servirà de seu de la institució a Alcanjís, però el propietari el va vendre a una empresa que ens demana una xifra que no podem afrontar. Hem de buscar un altra fórmula per disposar d'una seu en condicions.

«Els catalanoparlants aragonesos ens mereixem més respecte per la nostra llengua materna»

P. Quina alternativa planteja?

R. Estudiem la possibilitat de comprar un solar i construir un edifici de nova planta. Volem una seu on la gent hi puga accedir fàcilment amb cotxe i aparcar.

P. Es notarà en el Baix Aragó i el Matarranya que vostè és el primer president baixaragonés de la DPT de la democràcia?

R. Això ho ha de dir la gent d'allí. Jo considero el Baix Aragó com una zona de la

província en igualtat de condicions que la terra alta. Cal aproximar les dos zones. S'ha de reconèixer que les infraestructures del Baix Aragó estan més endarrerides que les de la zona alta. Cal finalitzar la N-232 entre Ràfels i Castelló, no hi ha cap autovia i s'ha de millorar la regulació de les aigües i potenciar els regadius. L'endarreriment respecte a la capital i els seus voltants està, sobretot, en matèria de comunicacions. Hem de lluitar per que l'autovia Saragossa-Alcanjís-Mediterrani complisca els calendari i que arribe al mar per Vinaròs.

«Terol capital, fins fa pocs anys, no s'ha obert a la província»

P. Comparteix l'opinió molt estesa al Baix Aragó de que no ha estat tractat per l'administració amb equitat respecte de la capital provincial?

R. És evident que, en matèria de comunicacions, ha estat així. Per exemple, a la terra baixa no hi ha cap autovia i a la part alta sí. Respecte a les comunicacions del Baix Aragó, cal tenir en compte que, a més de la variant d'Alcanjís que construeix pel sud Fomento, la DPT promou una circumval·lació pel nord que aniria des de la Venta de la Panolla fins a la carretera de Castellseràs.

P. Què es pot fer des de la DPT per dignificar la situació del català a les comarques catalanoparlants o bilingües de Terol –Matarranya i Baix Aragó–?

R. La presència pública del català és una qüestió que ha de resoldre la llei de llengües que prepara el Govern d'Aragó. És

Teruel

«... com voldríem»

més difícil intervenir en aquesta matèria des de la Diputació, que, no obstant, pot espentejar en eixa direcció. Cal dignificar la llengua que parlem un percentatge important dels habitants de la província. Ens mereixem un respecte. Això no vol dir que no sigam tan aragonesos com els altres. A més es dona la coincidència que també al cap del Govern d'Aragó hi ha un catalanoparlant, Marcel·lí Iglesias. Estem en una situació privilegiada per a traure per avant la llei de llengües.

P. Eixirà en aquesta legislatura?

R. Això va dir Marcel·lí Iglesias.

P. I vostè creu que complirà?, perquè també es va anunciar per a les altres dues legislatures.

R. Sí, ho crec.

P. Per què coste tant d'aprovar-la?

R. Un colla de dirigents socialistes, com jo mateix, el vicepresident de la Diputació d'Osca o el diputat de Fraga José Maria Becana ens hem pronunciat públicament a favor.

Però...

Les coses a vegades no van tan de pressa com voldríem.

P. Creu que a Terol capital és coneix la realitat bilingüe de la província?

R. La distància entre la capital i les comarques catalanoparlants és molta. Hi ha molta gent de la zona alta de la província que no coneix el Matarranya o el Baix Aragó i això genera recels mutus. La gent de la zona alta ha d'entendre que la província no és sols la capital i el seu voltant. La ciutat de Terol ha comès l'error de no obrir-se a la província i s'ha limitat a esperar a que la gent de les comar-

ques vingueren. I està clar que un es fa de voler obrint-se als altres, no esperant a que s'apropin. Allò del «buen paño se vende en el arca» és mentida; s'ha d'anar a vendre a fora. Està postura ha canviat, però fa uns anys la gent de la capital tenia la idea de que s'havia de vendre aquí per obligació des de tota la província.

«La situació política és molt favorable per atraure la Llei de Llengües»

P. Com ha repercutit en les comarques catalanoparlants esta actitud?

R. Si hi ha recels dels catalanoparlants de Terol respecte de la capital és perquè molts residents de la ciutat no han estat capaços d'entendre que n'hi ha gent de la província que parla una altra llengua i que està a cents de quilòmetres de distàn-

El Sr. President de la DPT i l'equip directiu de l'IET

cia. Hem d'intentar escursar aquestes distàncies, mésamentals que geogràfiques. Fins fa pocs anys la gent estava abocada a anar a Terol per moltes qüestions administratives, vulguera o no, i això es paga, perquè no és el mateix ser de la ciutat i anar a fer una gestió a una direcció provincial que vindre d'Arenys de Lledó, que està a dos-cents quilòme-

tres. Jo he sentit dir a molts funcionaris: «La gent, si vol alguna cosa, que vinga aquí i així, de camí, es deixaran alguns diners». És una mentalitat que resulta d'una posició de força respecte dels administrats que ha provocat ressentiments, sobretot de les comarques més allunyades. S'han sembrat vents i es recullen tempestes.

Lluís Rajadell

EL CATALÀ A L'INSTITUTO DE ESTUDIOS TUROLENSES

L'Institut de Estudios Turolenses (IET) –organisme filial de la Diputació Provincial de Terol– manifesta la seua voluntat d'implicar-se activament i directament en la promoció de la llegua catalana a la província amb el nomenament de dos membres catalanoparlants pel Consell Científic: Carles Sancho, investigador del folclore dels pobles de Terol de parla catalana i veterà lluitador per la dignificació d'aquesta llengua a l'Aragó, i José Miguel Gràcia, escriptor i president de l'Associació Cultural del Matarranya (Ascuma). L'incorporació de Sancho i Gràcia al Consell es va produir en la reunió celebrada el passat 8 de febrer, presidit per l'actual president de la Diputació, Antonio Arrufat, alcalde de la Sorollera.

Durant la sessió es va oferir a l'Ascuma per part de la directora de l'IET, la historiadora Montserrat Martínez, la creació d'una col·lecció de llibres escrits en català. La col·lecció donarà cabuda a obres d'assaig i de creació literària. El primer títol podria ser un poemari o un recull d'articles de premsa. Els dos representants catalanoparlants del Consell Científic manifesten la seua voluntat de què la primera publicació de la col·lecció pugua posar-se en marxa cap al mes de maig per veure la llum abans d'acabar 2008.

Responsables de l'Ascuma van manifestar la seua satisfacció, tant per la incorporació de dos catalanoparlants al Consell Científic com per l'oferiment d'una col·lecció de llibres en català com a reconeixement exprés de la realitat bilingüe de la província, una proposta que va ser aprovada sense cap oposició. A més dels esmentats Antonio Arrufat i Montserrat Martínez van estar presents a aquesta «històrica» sessió Rafael Lorenzo –sotsdirector de l'IET– i Javier Sáenz que va actuar com a secretari. Hi assistiren també representants de les associacions culturals comarcals adscrites a l'IET.

L.R.

Jaume I

Aquest any es compleixen vuit-cents anys del naixement del rei Jaume I. Amb motiu d'aquest fet i durant tot l'any, institucions de tota mena faran actes per commemorar l'esdeveniment. Aquest va nàixer a Montpeller el 2 de febrer de 1208 i essent molt jove, per la mort del seu pare, es va haver de fer càrrec del regne. Va ser el conqueridor i repoblador de Mallorca i el País Valencià.

Al llarg de la seva vida Jaume I va visitar diverses vegades les terres del Mataranya. Recordem que en el moment de començar la conquesta del País Valencià es trobava a la ciutat d'Alcanyís. Hi ha molts documents que fan referència a la participació de la gent d'aquestes terres en la conquesta de Mallorca i el País Valencià. La família dels Cambrils, senyors que foren de Calaceit, Arenys, Lledó, i possiblement també de Cretes, armaven galeres per les empreses navals del rei. Jaume I. Un document de l'Arxiu de la Corona d'Aragó, parla d'aquest fet i, curiosament, a Rotllant de Cambrils l'anomena ja com Rotllant de Calaceit. L'expedició de la conquesta de Mallorca va sortir del port de Salou. Aquest lloc havia estat donat a Ximèn d'Artusella pel rei Alfons el Cast que també va ser senyor de Maella, Favara i Nonasp. Sembla ser que Martí Peris d'Oteiza va ser el primer cavaller que va entrar a Mallorca. En el Llibre dels Feits del rei en Jaume trobem referències sobre la conquesta del País Valencià a tropes procedents d'Alcanyís i Vall-de-roures.

Aquestes són algunes referències sobre les relacions de les nostres terres amb el rei Jaume I, però en trobaríem moltes més. Per aquesta raó seria convenien que també es commemorés l'esdeveniment amb els actes apropiats.

Joan Montclús

La nova Junta Directiva i l'Assemblea general del CERIB aposten per la continuïtat del projecte

■ CERIB

Assemblea general del CERIB

El passat 16 de Febrer a la Sala d'Actes de Casa Cotori a El Pont de Suert (Alta Ribagorça) la Junta Directiva primer i l'Assemblea General de socis apostaren per la continuïtat en la presidència de José Miguel Pesqué i assumirà la vicepresidència Enric Marqués, mentre que la secretaria i la tresoreria es fusionaran amb Secretari General que continuarà en Carles Barrull. Els Directors de l'Àrea de Ciències Humanes i Socials (Carles Barrull), Llengua (Ramon Sistac), Arts plàstiques i Musicologia (José Antonio González Serena) continuen en el càrrec, igual que la Directora de l'Àrea d'Associacions, Anna Àvila que ara passarà a denominarse «Pirineus» i es crea una nova Àrea de Publicacions i Difusió Exterior al capdavant de la qual estarà Oscar Jané. Com a vocals continua Carlos Rizos i entren Joan Ramon Piqué i Joan Casimiro. A la Junta Executiva continuen Enric Marqués i Carles Barrull i entren Oscar Jané i Lluís Florit.

Per tant, totes les representacions que fins ara han tingut el CERIB es mantenen: Consell Municipal de la Llengua (Ramon Sistac), Iniciativa Cultural de la Franja i Àrea de Cultura de l'Ajuntament de Benavari (Carles Barrull) i

Coordinadora de Centres d'Estudis de Parla Catalana (Enric Marqués).

S'han analitzat i explicat les diferents accions i activitats en defensa de la llengua catalana que des de el CERIB i altres col·lectius s'han dut a terme a la Ribagorça i a la Franja, al mateix temps que s'ha aprovat instar al Ajuntament de Benavari per a que reactivi de nou l'esmorteit Consell Municipal de la Llengua, com a òrgan consultiu vers la cooficialitat de la llengua catalana al consistori de la capital històrica i cultural de la Ribagorça, així com inicià reclamar als diferents partits polítics representats a la Comarca de la Ribagorça i al seu president, la cooficialitat i defensa de la llengua catalana i aragonesa i instar a diferents institucions culturals aragoneses a aquesta defensa a l'Aragó (Instituto de Estudios Altoaragoneses, Institución Fernando el Católico, Instituto de Estudios Turolenses i Universidad de Zaragoza).

Per un altra banda el CERIB realitzarà les V jornades del CERIB a celebrar a Peralta de la Sal i dedicades a «Les relacions econòmiques entre Catalunya i Aragó: passat, present i futur», «I Jornada d'Estudi Comtat de Ribagorça: commemoració del 900 aniversari de la consagració de Santa Maria

de Viu.1108-2008» a Viu de Llevata (El Pont de Suert), jornada de llengües a la Ribagorça i jornada de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans (Benavari) i participació al maig en la fira Recercat que aquest any es celebra al maig a Perpinyà. També es va aprovar la continuïtat de la realització del Correllengua, que organitza el Casal Jaume I de Fraga, a Benavari i Areny de Noguera (com es va fer l'any passat) i ampliar-lo a El Pont de Montanyana i Sopenya. De cara a les publicacions el CERIB inaugurarà dues col·leccions de llibres: una d'història que aquest any editarà 2 títols i una de Llengua, amb dos títols més per al 2007, a més de la edició de dues Ripacurtia la edició de *Ripacurtia*, 5 (en impremta) i 6.

De cara a la visualització el CERIB crearà la plaça d'administratiu o auxiliar administratiu encarregada de gestionar totes les actuacions i la gestió del CERIB i s'apostarà per a El Pont de Suert que passa d'esser sub seu a coseu del CERIB i es visualitzi la seva presència i s'aposta per una major presència i visualització a les institucions comarcals ribagorçanes, al mateix temps que es buscarà la manera de reactivar un «Centre de Documentació de la Ribagorça» amb tota la ingent documentació que el CERIB ha recopilat fins ara..

En definitiva, el canvis a la Junta Directiva del CERIB ratificats per l'Assemblea General recolzen tota l'activitat i manifestos realitzats pels seus membres, al mateix temps que reactiven les seves reclamacions en defensa del català i de les variants aragoneses a la Ribagorça,

UGT diu que la Llitera és un exemple de desenvolupament a l'Aragó

■ Fernando Sabés

UGT-Aragó va ressaltar a Binèfar que la comarca de la Llitera «és un dels territoris que reflecteix un millor equilibri entre població i recursos, així com l'activitat econòmica de l'Aragó». Així ho va indicar Julián Lóriz, secretari general d'UGT-Aragó, qui va estar acompanyat pel responsable provincial del sindicat, Àngel Laguarda, i del responsable per a les comarques de la Llitera i del Cinca, Juan José Santistevé, durant la presentació del diagnòstic de l'estat social i econòmic de la Llitera.

Posteriorment, aquesta delegació de la Comissió Executiva Regional del sindicat UGT-Aragó va mantenir un encontre

amb els representants polítics i socials de la zona i va visitar l'empresa Fribín, a Binèfar i Ames, a Tamarit.

Lóriz va destacar que la Llitera «és una de les comarques d'Aragó amb major equilibri». Va aportar dades interessants com «l'increment de més de 2.260 afiliats a la Seguretat Social des de l'any 2000 fins a l'actualitat».

Per aquest motiu, va indicar que es pot qualificar a aquesta etapa «com de dinamisme a nivell econòmic», encara que segons el parer dels responsables d'UGT, no es veu reflectida «en el creixement poblacional, on hi ha una estabilitat entorn dels 18.500 habitants».

Per a UGT, «el major desequilibri intern que manté la Llitera és el demogràfic». En aquest aspecte, l'envelliment poblacional d'aquesta comarca és evident, «perquè un 25 per cent de la seva taxa poblacional és més gran dels 65 anys, taxa que és gairebé cinc punts superior a la mitjana d'Aragó».

A més, la Llitera ha tingut una forta presència de població immigrant -1.653 persones a finals de 2006-. Segons va destacar Lóriz, aquesta situació «no està contribuint a

pal·liar un creixement vegetatiu molt negatiu». Aquest és un dels riscos que té aquesta Comarca, «per a la seva potencialitat futura, és a dir, el problema del capital humà», va apuntar.

Un dels temes que poden marcar en positiu és la ubicació de la Comarca «al costat d'importants eixos d'infraestructures que la van travessar, com l'autovia Osca-Lleida, que permetrà projectes empresarials i d'inversió que la Llitera ha d'aprofitar», va agregar Lóriz.

TOT ENSENYANT LES DENTS

Garses per perdus

■ Ramon Sistac

Diuen els diccionaris que la *normalització lingüística* és el «procés sociocultural pel qual una comunitat lingüística articula un pla d'actuacions encaminades a evitar que la seva llengua, en contacte amb una altra, es vegi sotmesa a una restricció funcional i a una reducció formal progressives i, eventualment, a la seva substitució per aquesta segona» (DIEC2). Aquest concepte, que també és conegut més pròpiament arreu com a *planificació lingüística* (de l'anglès *language planning*), implica la noció prèvia de conflicte lingüístic («conflicte entre grups en què les diferències idiomàtiques esdevenen el símbol fonamental de l'antagonisme») i té com a terme antitètic la *substitució lingüística* («procés al final del qual una comunitat lingüística acaba passant a formar part d'una altra comunitat lingüística per l'abandonament de la seva llengua». Viquipèdia *dixit*). Dit d'una altra manera, més planera i entenedora, quan es produeix el contacte de llengües en un territori, on una és l'ancestral i l'altra la sobrevinguda i imposada en les funcions elevades (cultura, església, administració...), la situació no sol ser estàtica, sinó que habitualment es produeix el progressiu arraconament de l'ancestral fins a la seua desaparició definitiva (*substitució*) o bé, amb la implicació de tot els agents socials, la llengua ancestral aconsegueix d'eixir de les funcions baixes, col·loquials i familiars, per a escalar a tots els nivells comunicatius, tot garantint així la seua supervivència (*normalització*).

La normalització no és un procés fàcil. No es pot normalitzar una llengua —en això estan d'acord tots els sociolingüistes— si la comunitat no disposa de determinats espais de poder, d'autogovern. Per això va ser tan criticada en el seu moment la campanya de la Generalitat de Catalunya del «Depèn de tu». Per bé que no es pot negligir mai la voluntat de la societat civil, aquesta no actuarà mai massivament sense els estímuls necessaris. Els processos de normalització han de ser menats per l'administració, i requereixen un suport legislatiu inequívoc. Intentar fer-ho sense això, en una societat moderna, és com intentar de fer un «soufflé» sense ou. Imagineu que poseu en un motlle beixamel, farina, mantega, sal, pebre, formatge i uns daus de pernil dolç. Ho poseu al forn i... què n'eixirà? Doncs una mena de coca resseca (l'Esteve Betrià es deu estar estirant els cabells!) perquè no hi heu incorporat unes clares ben batudes a punt de neu. Això és la normalització sense poder: una coca, un bunyol. Per si algú no ho ha entès prou, ho dic perquè he vist anunciada la presentació d'un «Centre per a la Normalització de la Llengua a la Franja de Ponent». No voldria pas desanimar-los, però pot ser un centre de «promoció», de «foment de la llengua» o, si els abellia, una societat gastronòmica dedicada al bunyol; però no crec que ara per ara es donen les condicions per a la normalització. És més; se'm fa perillós cremar les paraules i els conceptes, gastar indiscriminadament cartutxos. No podem crear una virtualitat en la qual acabarem per no reconèixer la realitat de persecució, encara, de la nostra llengua en un país, Aragó, que no compleix els mínims estàndards democràtics. Movilitzem-nos, sí; però no els posem, si us plau, les coses fàcils a l'administració.

Quan ens presentaràs, amic Guillem, les Forces Armades de la Franja de Ponent?

El grup Dover lliura a Alcanyís el premi al guanyador del concurs pel seu nou videoclip

■ Josep Puche

El grup de rock espanyol Dover ha causat una autèntica revolada a Alcanyís (el Baix Aragó), on ha lliurat el premi al guanyador del concurs convocat per a escollir un videoclip per a l'última versió del seu tema *Serenade*. El guanyador del certamen ha estat el jove barceloní Diego Pastor, qui ha utilitzat en el seu video, com a protagonistes, a alguns dels membres de la Llar de Jubilats d'Alcanyís.

Pastor, d'ascendència alcanyisana, ha rebut avui en el

propi centre per a majors els 2.000 euros amb que Dover ha dotat el premi, i els socis de la Llar han estat recompensats amb un DVD multimèdia. En l'acte, al que han assistit desenes de persones grans i també joves (era dia no lectiu en els centres docents baixaragonesos), l'alcaldeessa d'Alcanyís, Amor Pascual, ha convidat a Dover que incloguen al municipi en la gira promocional del seu últim àlbum, proposta que el grup ha promès considerar amb el màxim interès.

PREMSA ALCANYÍS

Els Titiriteros de Binèfar omplim a Beseit

■ Susana Antolí

Beseit, dia de Sant Antoni, el local cultural de la vila (saló d'actes de l'Associació El Palau) està arrebrotit, no hi cap ni una ànima, alguns no han pogut entrar per falta de lloc. Actuen los 'Titiriteros de Binèfar' representant «L'home cigonya». El públic abarca des de xiquets de dos anys fins a persones de vuitanta i més. Pregunto de què va l'espectacle i em diuen que de l'endimoniada especulació immobiliària. A l'escenari només dos enormes cartrons. Penso: una

obra d'argument ecologista, escenografia amb materials reciclats, en català...la gent jove encara l'entendrà, però els més grans, no ho sé pas... Comença l'actuació dels 'Titiriteros' i, en uns segons, tots els que estaem allí mos trobem atrapats per la màgia, mos emocionem, riem i mos entristim pel destí d'animalets i xiquets fets d'embuts, pandretes i culleres, i dels més insospitats materials reciclats i rescatats de possibles abocadors, acompanyats d'originals

efectes de llum i de sò i de l'excel·lent interpretació dels actors (que a la vida real són família, pare i filla, si no m'enganyo). Acabe l'obra, ningú s'ha mogut de la cadira, tots

tenim una rialla al rostre... allavons me n'acato que el què hem vist és la realitat més dura, però mostrada a través de la imaginació, i eixa, eixa, no té ni edat, ni llengua, ni límits.

EXPOSICIO SOBRE INCENDIS FORESTALS A L'ARAGÓ A BESEIT

Beseit va acollir, dins dels actes organitzats amb motiu de la festa de Sant Antoni, l'exposició itinerant «Els incendis forestals a l'Aragó», una mostra promoguda pel Departament de Medi

Ambient del govern aragonès. L'exposició, formada per 11 panells didàctics, útils de lluita contra els incendis, maquetes, equips d'investigació, material divulgatiu divers i un audiovisual, té com a objectiu fomentar una actitud de reflexió sobre l'ús i perill del foc i la conservació de l'entorn natural. A Beseit, la mostra es va instal·lar a la seu de l'Associació Cultural El Palau, i va tenir una excel·lent acollida de públic, especialment escolar. Precisament els escolars són un dels principals destinataris de l'exposició, que inclou unitats didàctiques adaptades a Primària i Secundària.

Josep Puche

Acte de la Plataforma Cívica per la Unitat del Museu de Lleida Tocant de peus a terra

■ Marta Canales. ACPV-Casal Jaume I de Fraga

El passat dimarts, 19 de febrer, la Universitat de Lleida va acollir una taula rodona sobre la situació present i futura de les obres d'art del Museu de Lleida, organitzada per la Plataforma Cívica per la Unitat del Museu de Lleida, col·lectiu que integra les més importants associacions culturals de Ponent –inclòs el Casal Jaume I de Fraga–, i amb el suport del Departament d'Història de l'Art i Història Social de la Universitat de Lleida. Aquest acte, moderat pel Joan Ramon González i presidit pel Ximo Company, en representació del Rector Vinyes, va tenir la participació del senador Josep Maria Esquerda –ERC–, del senador Ramon Companys –CiU– i de les regidores Maria Burgués –PSC– i Mercè Ribadulla –ICV–. El PP lleidatà no va participar-hi per la coincidència amb el míting del Mariano Rajoy a Lleida.

El debat es va centrar en dues qüestions cabdals. D'una banda, quina és la postura de cada partit sobre el litigi i, d'altra banda, quin és el posicionament davant la possibilitat d'encetar la via de la jurisdicció civil.

Per part del PSC, la regidora Burgués no va tranquil·litzar gens ni mica a la norantena de persones assistents, ja que amb afirmacions com que «la cultura és de tothom», «la propietat és de l'església» –en general i no únicament del Bisbat de Lleida–, o que cal pactar i arribar a acords amb l'Aragó, entre d'altres, va encendre l'auditori de mala manera. Segons Burgués, si la sentència del Tribunal de la Rota fos contrària a Lleida, seria el Consorci del Museu de Lleida qui hauria de decidir què fer. És evident

Acte de la Plataforma a la Universitat de Lleida

que, per part del PSC, no es va deixar clar si pensen usar la via del dret civil, i això que és aquest partit el que té majoria al Consorci. L'opció de les solucions polítiques és un argument recurrent al PSC.

Per part d'ERC, el senador Esquerda va recordar que la moció que va presentar CiU al Parlament de Catalunya i que el seu partit va recolzar, va ser una de les millors accions polítiques que es podia prendre per blindar els interessos de Lleida. També va manifestar que les peces, si es moguessin de Lleida haurien de ser a la Franja, en concret a Tamarit. A banda de les propostes geogràfiques per a la subseu, Esquerda va afirmar que la manipulació per part de l'Aragó ha estat molt gran: parlar de sentències que no existeixen, de «retornar» els béns quan mai han estat a Barbastro, o de trencar el Concordat –quan el

concordat no té competència sobre els temes patrimonials– és l'estratègia aragonesa davant la falta de documents per poder provar la propietat de les peces.

Mercè Ribadulla, d'ICV, va argumentar que qualsevol sentència vaticana s'hauria d'homologar als tribunals civils estatals, per tant l'esperada resolució de Roma no és vinculant. El marc legal és clar i es basa en l'ordenament jurídic civil i de patrimoni. I va afirmar que una subseu del Museu de Lleida s'hauria de crear a Fraga, com a ciutat referent a la Franja, i no en cap altre lloc.

El senador Ramon Companys, de CiU, va ser contundent amb l'aposta ferma per la via civil. També va fer l'oportuna puntualització sobre la propietat, que és únicament del Bisbat de Lleida, i no pas de l'Església i, sent així, si el Vaticà no vol ni llegir la documentació que

aporta Lleida per defensar els seus interessos, la via eclesiàstica no serà justa, amb el que per competència legal i per justícia, Lleida ha d'anar a la via civil. Companys va afegir que si es pacten políticament exposicions temporals a Barbastro abans de resoldre clarament la propietat, és bastant possible que el patrimoni no torni mai a Lleida.

Quan va arribar el torn de les preguntes del públic, els continguts i el tractament del tema va pujar de nivell. El públic va instar als seus representants polítics a mantenir la unitat museística i de la col·lecció a través de la via civil, sense negociar ni renunciar a les obres, recollides al catàleg de patrimoni català. Va quedar molt clar que el públic sabia molt bé de què parlava, a diferència d'alguns membres de la mesa, que van acabar tocant de peus a terra.

V Trobada de Estudiosos de l'Aragonès

■ Óscar Latas Alegre

Enrique Gargallo chunto a Franchó Nagore

A zinquena edizi3n d'a «Trobada d'estudios e rechiras arredol d'a luenga aragonesa e a suya literatura» se fazió á meyatos de frebero en o salón grán d'a Deputazi3n Probinzial de Uesca.

En l'auto de inaugurazi3n estioron presens Franchó Nagore, bizedireutor d'o Instituto de Estudios Altoaragoneses (entidá organizadera d'a Trobada), Chusé Inazio Nabarro, presidén d'o Consello d'a Fabla Aragonesa, Mª Victoria Broto, consellera de Zenzia, Teunolochía e Universidá d'o Gubierno de Aragón, Elisa Sanjuán, deputata probinzial, e Enrique Satué, direutor d'o Zentro de Profesors de Uesca.

Á la fin, saís ponenzias e 24 comunicazi3ns libres conformoron ista zinquena edizi3n sobre l'aragonés á ro que s'achuntó un rezital de raso en fabla aragonesa que interpretó ra Coral Oscense en San Pietro ro Biello, que pleno á rabentar a ilesia.

Se prenzipi3 con a ponenzia de Aleksey Yéschenko, profesor d'a Unibersidá de Piatigorsk en Rusia. Yéschenko fabló a ros cuasi 70 asistens

d'o «léxico del aragonés literario común, que apuntan al objetivo estratégico de unidad como suma dialéctica de variedades».

Continuoron as comunicazi3ns de ista V Trobada, en as que profesors de unibersidaz de distintas partes, de Croacia, Rusia, Barcelona, Zaragoza, Madrid u Pamplona e miembros del Consello d'a Fabla Aragonesa e atrás asoziacions fabloron sobre otros tantos temas, como l'aportazi3n d'o gasc3n a l'occitan zisperenai-co que se fablaba en Aragón en o sieglo XIII, a ispirazi3n que Os Monegros fan en a poesía aragonesa, a guerra zebil, a obra inedita de J. Fco. Aznárez en ansotano, a literatura infantil e chobenil u aspectos lingüísticos en textos escritos en aragonés meyeibal.

En a segunda sesi3n a cargo de Mª Ángeles Ciprián Palacín, profesora d'a Unibersidá Complutense de Madrid, que itaba conclusions sobre ra poesía contemporanea en aragonés. U Cecilio Lapresta, d'a Unibersidá de Lleida, sobre a «vitalidad etnolingüística del aragonés».

Como nota esotica e emotiba, os profesors Nikola Vuletic e Pau Sanchís i Ferrer, ambos d'a Unibersidá de Zadar (Croacia), fabloron sobre ra costruzi3n «cali que» más o subchuntibo, de l'español sefardí e de l'aragonés e o catalán en os Balcans. O diya biernes, o profesor J. Carlos López-Mugartza, d'a Unibersidat Pública de Navarra, abordó as rilazi3ns istoricas

d'entre a bal nabarra de Roncal e l'aragonés d'Ansó e cómo istas enzidían en a luenga e toponimia.

A zaguera chornata rancó con a ponenzia d'o miembro d'o Rolde de Estudios Aragoneses J. Ignacio López Susín, qui fazió una aprosimazi3n enta o lesico churidico aragonés e a ro suyo estudio como lenguache teunico. Zarró ista V Trobada ro profesor José Enrique Gargallo Gil, d'a Unibersidat de Barcelona, qui donó á conoxer, enmarcados en a paremiolochía romanica, os refrans meteorolochicos en aragonés.

Zarró as Trobadas Ramón Miranda, direutor cheneral de Cultura del Gobierno de Aragón, qui adebantó, en una charrada con frases en aragonés grausino, que talmén antis d'o brano Aragón tendrá una Ley de Luengas, més que més per continuar ya que ya ye un costumbre que faigan ixa promesa d'entre os mandamás. Drento de uns meses apari-xerán publicatas as autas d'istas sobrebuenas Trobadas.

L'HISPANISTA RUS ALEKSEY YÉSCHENKO PARLÀ A LA BIBLIOTECA D'ARAGÓ DE LA PRESENCIA D'AUTORS D'ARAGÓ EN AQUELL PAÍS

Invitat pel Rolde d'Estudis Aragonesos, Aleksey Yéschenko disertà a la Biblioteca d'Aragó de Saragossa sobre «La promoci3n de la literatura aragonesa a Rússia: una aposta pel diàleg cultural». Yéschenko és el director del Centre nord-caucasià d'Estudis Sociolingüístics de la Unibersidat de Piatigorsk, des d'on realitza i dirigeix investigacions sobre lexicologia, semàntica i sociolingüística, a més de participar en estudis i informes de gran abast (com el projecte de la UNESCO sobre llengües del món), amb especial atenci3n a les llengües minoritàries. Yeschenko fou presentat pel dramaturg Alfonso Plou, un dels autors traduïts per l'hispanista rus, que també ha traduït obres d'Ánchel Conte i Javier Tomeo, entre d'altres.

Carlos Serrano

GALERIA DE PERSONATGES

Humbert Roma, periodista lleidatà

«De sempre he estat lligat a la Franja i a Fraga, per raons personals i familiars»

■ Francesc Ricart

Hi ha gent que ja el coneix, i estic segur que valoraran la tria d'aquesta Galeria. Els qui no el coneguen, des d'ara, us proposo que us hi atanseu, per exemple –coses dels nostres temps–, al seu bloc (dieta-rihumbert) o, per exemple, al bloc de Juli Cuéllar on apareix una entrevista molt interessant i il·lustradora del seu pensament.

Humbert Roma (Lleida, 1944) és un periodista d'una llarga trajectòria, molt llarga, productiva i exuberant; i el que és més important, una trajectòria: coherent i compromesa (o canviu-hi l'ordre, si ho preferiu). Les beceroles del periodisme «manen» que el periodista ha d'escriure de manera clara, concisa i atractiva.

Humbert Roma les compleix amb escreix i ho ha demostrat en nombrosos mitjans de la premsa escrita. N'apunto uns quants, de mitjans: redactor a *Tele-exprés*, un diari entranyable de Barcelona que sortia a la tarda; de *Canigó*, una revista que ara ens faria falta; director de la publicació *Gramma*, (de Santa Coloma de Gramanet), on va coincidir –coses de la vida– amb el nostre director de *TdF*; de la revista *La Terra*, òrgan del sindicat Unió de Pagesos. Ha estat president de l'Associació de Publicacions Periòdiques en Català (APPEC) del 1993 al 1999, un indicatiu clar del prestigi del periodista, i ha estat redactor en cap del setmanari *El Triangle*. Políticament,

durant les endarrereries del franquisme i la transició va militar en el Partit del Treball de Catalunya.

Humbert Roma, si vau llegir el text aparegut a *TdF* dedicat al so Valero Chiné ja ho haureu «pillat», està lligat amb Fraga de la manera més directa: està casat amb la Matilde Chiné, una de les filles del so Valero i la seua dona Conxita Bagué.

Amb una preparació potent, una exigència professional i ètica impecables, Humbert Roma s'ha guanyat el respecte de tothom del món de la comunicació. Sempre m'apresso a dir una declaració que vaig llegir de la seua col·lega, Isabel-Clara Simó, amb qui va coincidir a *Canigó*. L'escriptora d'Alcoi, que n'era la direc-

tora, va dir que el de Lleida era un dels millors periodistes del país. Ara aquest periodista, jubilat dels consells de redacció, fa servir la seva capacitat i el món d'Internet per escriure i dir la seva sobre tot allò que ens interessa a tothom: vaja, sobretot, si el tothom viu entre els quatre punts cardinals de la cantarella, ja sabeu, els marcats per Fraga, Maó, Salses i Guardamar.

CRÒNIQUES TAGARINES

Paraules meloses

■ Esteve Betrià

La passada setmana, per motius que no fa al cas detallar, he hagut de llegir de nou l'obra poètica completa, i en edició definitiva, de Salvador Espriu i Castelló. Durant la lectura –feta una mica en diagonal (però deunidoret el temps que hi he esmerçat)– m'he topat amb un poema –el XXI del llibre *Final del laberint* (pàg. 379, *Obres Completes / I Poesia, I*, Barcelona: Edicions 62, 1985– que si bé és més que provable que ja hagués llegit fa anys, ara, amb ulls més treballats, ha pres per a mi un valor insospitat, i proper. El poema fa així: *Abelles. Tot l'eixam / tancava dintre l'arna. / És el fonell del buc / de pedra molt pesada. // La terra del bancal / la son dels bous llaurava. / Espona has de bastir / de pedra perdurable. // Amb sang he volgut fer / una cançó de marbre. / I l'esborra la pluja, / paraula per paraula. // La llosa de l'oblit / a poc a poc va caure. / Ni el llarg plorar dels morts / mai més no podrà alçar-la.*

Però, què hi trobo de nou, o de singular, en aquest poema? Què és allò que ara em crida l'atenció? Doncs allò mateix que ha cridat l'atenció al corrector ortogràfic i lexicogràfic del català que tinc instal·lat en el meu ordinador: les paraules 'fonell', 'bancal' i 'espona'; a les quals afegiré 'abelles', 'eixam' i 'arna'. Si bé aquestes tres últimes paraules el corrector no les destaca –amb el

corresponent subratllat vermellós característic– és simplement perquè les dues primeres pertanyen al català més general, mentre que amb la tercera, 'arna', no ho fa perquè la deu tenir inventariada en el diccionari com a nom d'insecte rosegador i no pas com a geosinònim de 'rusc', mot propi del català central –en principi del català de Salvador Espriu o, si més no del català d'Arenys de Mar, el seu poble d'origen– amb que és designat, d'acord amb en el diccionari de l'IEC, el 'clos artificial destinat a allotjar un eixam d'abelles que permet fàcilment l'aprofitament de la mel i de la cera que elaboren.'

Totes sis paraules es trobem destrament repartides en la primera meitat del poema de tal manera que, en conjunt, donen, al meu entendre, un aspecte inequívocament 'occidental' al poema, o si més no al paisatge que s'hi descriu. Almenys a mi així m'ho sembla. ¿Però, em pregunto, quin haurà estat el camí que va portar el poeta de Sinera a emprar –segurament només en aquesta ocasió–, paraules tan tagarines com 'fonell', 'bancal', 'espona' o 'arna' per descriure un paisatge que per a molts de nosaltres ens resulta del tot familiar?

En algun lloc he llegit –no sé on però ja ho esbrinaré, si tinc temps i salut– que la minyona que durant anys va servir en casa dels Espriu, al capdamunt del Passeig de Gràcia de Barcelona, era, com tantes altres minyones en cases de la burgesia barcelonina, una aragonesa de llengua catalana. Que potser, ara em demano, aquesta dona va tenir res a veure, directament o indirecta, en fornir en aquest cas de lèxic propi de les nostres terres al poeta de Sinera? No ho sé i segurament mai no ho sabrem. És clar que res d'això no trau gens de força al poema; gaudiu-ne de tot el conjunt perquè pocs poemes en trobareu de tan bell.

Programació del Casal Jaume I de Fraga

■ Marta Canales

El diumenge 9 de març, organitzem una visita cultural a Lleida. Sortirem amb autocar a les 9 del matí, per visitar el Centre d'interpretació de l'Orde del Temple a Gardeny –al segle XIII, la Casa Templera de Gardeny era un dels centres de poder de l'Orde a la Corona d'Aragó– i el Museu de Lleida –inaugurat el passat 30 de novembre i un dels nous referents dels espais museístics catalans–. La tornada està prevista a les 2 de mitgdia..

Al mes d'abril, i com a programació de Sant Jordi, tenim diferents activitats. El diumenge 20 d'abril tornarem a Lleida per visitar el Turó de la Seu Vella –visitarem el conjunt arquitectònic al complet: baluards, trams del conjunt emmurallat, l'antiga

catedral i les restes de la Suda- i la Catedral.

Després de la visita aprofitarem per fer un aperitiu en un dels millors punts panoràmics de la ciutat, La Sibil·la. Aquesta sortida serà amb vehicles particulars.

I el dilluns 21 d'abril, l'escriptor fragatí Josep San Martín ens presentarà el seu nou llibre, *Memòria d'exilis i retorns*, publicat per Pagès Editors.

Segons l'autor fragatí, "aquest llibre és fruit del passat amb la veu dels qui van viure –concretament, el seu pare i el seu oncle– la guerra civil, l'exili,

els camps nazis i la repressió franquista. Pretén ser un toc d'atenció per als joves, per no caure en l'oblit i el silenci de la memòria».

Sortida del Casal Jaume I de Fraga a les caves Codorniu

SOM D'EIXE MÓN

Des dels mitjans

Francesc Ricart

Com que no trepitjo tant com voldria la Franja –i prou que em sap greu, però va com va–, no em queda altre remei que seguir el temps i la vida d'aquest petit meu país a distància. Una distància que s'escurça molt si pensem en tots els avenços comunicatius que avui presideixen les nostres vides, amb el paradigma de l'Internet, i això et dóna una certa tranquil·litat a l'hora de no perdre massa «punts» ni massa fils amb els teus més teus.

Per la premsa de Lleida i el setmanari *El Triangle* o per l'Internet, per exemple amb el senyor *franja.tk* (sempre me l'imagino que és algú que s'afaita), he sabut coses del meu país com ara la festa que es van muntar a Fraga per celebrar el lliurament dels primers certificats de català de nivell intermedi (nivell B) a les noies i als nois que complien els requisits escolars establerts per l'administració aragonesa. Sí, he tingut una sensació una mica estranya, contradictòria: n'hem d'estar contents, em deia i, en canvi, em va produir alhora una mala vibració; és clar que no hi era, però, des de la distància em va produir l'efecte contrari al que, segurament, es volia provocar. I no sé com va ser que això em va portar a consultar un opuscle de l'Agrupación Local de Fraga del PSOE, molt ben editat (en saben els punyeteros) per fer-se publicitat i, sobretot, per posar en evidència les mancances de l'acabat d'estrenar equip de govern de l'alcalde Moret. La publicació era postelectoral (postpart, anava a

escriure, per intentar precisar el *timing* perquè no hi he sabut veure cap data de publicació: feina per als historiadors!). Ara m'havia perdut: volia dir que «la festa del nivell B» em sona insípida, sense suc ni bruc culturals, i no em puc estar de relacionar-la amb l'opuscle dels socialistes fragatins, els qui han governat sempre, del mateix partit que mana des de Saragossa, on no apareix cap, però cap ni una, referència cultural entre les preocupacions i els èxits que explica «Fraga en positivo» que és el nom del pasquí.

Els mitjans parlen, però, de moltes altres coses del meu *little country*. Unes tan importants com el progrés del Pla Logístic de Fraga o del projecte ultrasònic dels Monegres (qui ens havia de dir que els Monegres i Mr. Marshall anirien de bracet!); d'altres, no tant, com les notícies procedents del trànsit: que si una persona que vol comprar l'autoritat amb oli, que si un autostopista poleix el bon conductor acollidor. També hi ha notícies que no saps com agafar-te-les: com la de l'Ajuntament de Vall-de-roures anunciant una mena d'excomunicació de l'empresa Trivial Pursuit perquè, quines coses, en un joc català hi feia eixir imatges del poble del Matarranya; i no diguem el terrabastall que s'ha creat amb els intercanvis epistolars entre l'Ajuntament d'Almacelles i el de Fraga perquè el qui va escriure primer no va fer servir la llengua més constitucional de totes les constitucionals (la que vostès han endevinat). I saben què els dic, que no les agafo de cap manera perquè cansen una mica i et posen de mala llet. Com que ja m'he acabat l'espai, no els puc parlar ni de les obres religioses del Museu Diocesà i Comarcal de Lleida, ni de les eleccions generals, ni de la celebració dels 800 anys del rei en Jaume I (em va agradar l'article d'Artur Quintana, llegit a can *franja.tk*, amb la mateixa tesi que la de la revista *El Temps* sobre l'ús que en faran les autoritats aragoneses de l'efemèride). Doncs, això, ja s'ho faran.

Les primeres Jornades Lingüístiques d'Andorra i el balanç de la Fira de Frankfurt per al sector literari andorrà

■ Mari-Jose Nicolás Royes

Entre els dies 16 i 20 del passat octubre varen tenir lloc les Primeres Jornades Lingüístiques d'Andorra. Es van celebrar amb un objectiu clar: l'estudi i la difusió de la llengua en un àmbit més científic per ampliar-ne el coneixement i la preservació.

El Servei de Política Lingüística d'Andorra va ser l'organitzador i van comptar amb la participació, els dies 17 i 18, de la Unió Llatina, a través del seu organisme xarxa panllatina Realiter, dedicat a l'estudi de la terminologia de les llengües romàniques, i del Termcat (Centre de Terminologia de Catalunya).

Per la seva banda, l'Institut d'Estudis Catalans va celebrar les jornades de la seva Secció Filològica amb un seguit de ponències els dies 19 i 20. El dia 18 també es va fer l'acte del 75è aniversari de les Normes ortogràfiques de Castelló.

Les ponències, tallers i debats d'aquestes jornades anaven adreçades als especialistes de l'educació i les llengües, tant professors i alumnes, com periodistes, serveis lingüístics, traductors i historiadors. Es va informar de tots els vessants dels estudis i de la situació lingüística, tant d'Andorra com del seu entorn lingüístic llatí.

L'acte d'inauguració va tenir lloc el dia 16 amb la presentació del ministre Portaveu, de Cultura i Ensenyament Superior del Govern d'Andorra, Juli Minoves, i les conferències d'Antoni Morell, advocat i escriptor, i de Jan Schejbal, catedràtic de la Universitat Carolina de Praga, traductor al txec de les obres d'Antoni Morell i autor dels diccionaris txec-català i català-txec.

El divendres 19 a la tarda

van tenir lloc tres de les exposicions més esperades, per una banda la del catedràtic de l'Autònoma Joan Veny que va parlar de «l'Atlas lingüístic del domini català i Andorra», posteriorment la del professor de la Universitat de Lleida Ramon Sistac «Pirineus, llengua i desenvolupament» i per acabar la de Joaquim Torres, president de l'Associació de Sociolingüistes de Llengua Catalana «Les darreres dades sobre l'estat del català a Andorra».

L'estat del català a través d'enquestes, malgrat que aquestes sempre queden a darrera en el temps, va ser un dels temes que més expectació va aixecar. El Sr. Torres va afirmar que la transmissió de la llengua catalana de pares a fills es produïa en molt diferents percentatges segons l'estat polític de l'indret. Per entendre'ns, a Andorra, país sobirà i amb el català com a única llengua oficial, el percentatge de transmissió era el més alt. A Catalunya, comunitat autònoma amb el català compartint la oficialitat amb una altra llengua, la transmissió era bastant més baixa i als territoris com la Franja, País Valencià, Perpinyà o l'Alguer, la transmissió era negativa, o sigui estava en autèntic perill de mort. La conclusió era clara: a més sobirania política, més vitalitat de la llengua pròpia.

D'altra banda, Andorra ha estat present a la Fira del llibre de Frankfurt 2007 amb la participació de set dels escriptors més destacats en poesia i narrativa, tres editorials i l'Orquestra Nacional Clàssica d'Andorra. Hi ha unanimitat a qualificar d'èxit la trobada.

A la sala de l'Auditori

Valls d'Andorra

Ramon Llull, del recinte firal, Teresa Colom, Manel Gibert, Joan Peruga i Josep Enric Dallarès van ser els ponents de la taula rodona «Retrats literaris», en què cada escriptor va donar el seu punt de vista sobre la relació entre la seva obra i Andorra. La sala era plena i la acollida del públic als escriptors molt càlida i gratificant, ja que en tot moment la gent va participar intensament i també va demanar als autors que llegissin fragments de les seves obres. Dallarès va explicar la seva trajectòria literària detallant què ha significat el pas que ha fet recentment de la poesia a la novel·la en la seva darrera obra *Frontera endins*.

L'autor de *L'últim estiu a Ordino*, Joan Peruga, va aprofitar per compartir amb els presents la seva especial relació amb la parròquia d'Ordino, present en totes les seves obres.

També Albert Villaró i Albert Salvadó, probablement els dos novel·listes més coneguts del Principat, van participar en la taula rodona «La novel·la negra», que va comptar amb un gran poder de convocatòria.

Així doncs, el sector andorrà de la Fira de Frankfurt també ha tornat força content; ara cal materialitzar els acords i veure fins a quin punt aquesta empena es cristal·litza en projectes concrets.

TEMPS DE FRANJA

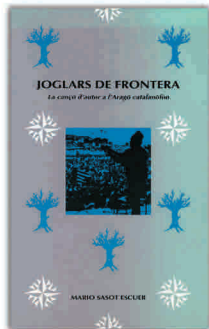
Revista de les comarques catalanoparlants d'Aragó

SUBSCRIU-T'HI

978 85 15 21

tempsdefranja@telefonica.net

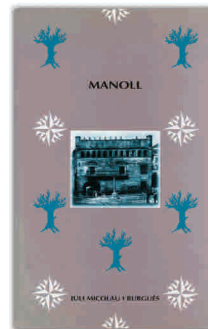
Colección
LITERATURAS DE ARAGÓN
SERIE EN LENGUA CATALANA

Premio Guillem Nicolau
1995

Joglers de Frontera.
La cançó d'autor a
l'Aragó catalànofon

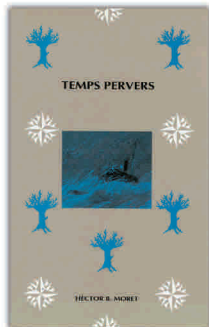
Mario Sasot Escuer

Premio Guillem Nicolau
1997

Manoll

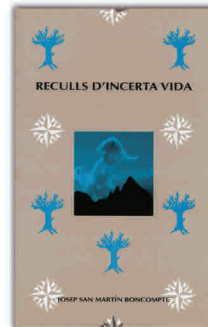
Juli Micolau i Burgés

Premio Guillem Nicolau
1998

Temps Pervers

Hèctor B. Moret

Premio Guillem Nicolau
1999

Reculls d'incerta vida

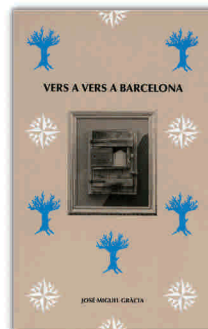
Josep San Martín
Boncompte

Premio Guillem Nicolau
2002

L'aventura del desig

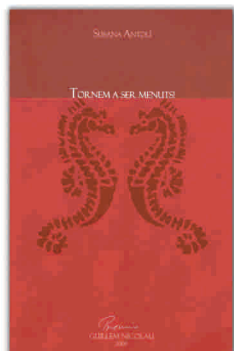
Susanna Barquín

Premio Guillem Nicolau
2004

Vers a vers a Barcelona

José Miguel Gràcia

Premio Guillem Nicolau
2006

Tornem a ser menuts

Susana Antolí

Deu anys de "viles i
gents"

Coordinació i edició
Carles Sancho Meix